

УДК 336.2.026

Боровик П. М.,*асистент кафедри фінансів і кредиту Уманського державного аграрного університету;***Ярова І. В.,***студентка факультету економіки і підприємництва Уманського державного аграрного університету*

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті розглянуто проблеми виконання місцевих бюджетів та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *місцевий бюджет, фінансова система держави, місцеве самоврядування, доход, фінансові ресурси, міжбюджетні трансферти.*

In the article the problems of implementation of local budgets are considered and the ways of their decision are offered.

Key words: *local budget, state financial system, local self-governance, income, financial resources, interbudget transfers.*

Постановка проблеми. Місцеві бюджети є важливою складовою фінансової системи держави. Їх ефективне функціонування, зокрема належний перерозподіл фінансових ресурсів місцевого самоврядування створює передумови для успішної діяльності не лише підприємств та установ окремого населеного пункту, району, області, регіону, але й країни загалом.

На жаль, останнім часом у більшості місцевих бюджетів спостерігається низький рівень власних та закріплених джерел доходів, що не дозволяє забезпечити достатню фінансову незалежність муніципалітетів. Крім того, місцеві бюджети нині не фінансують навіть найнеобхідніших потреб місцевих громад та місцевих територій. При цьому спектр негараздів, пов'язаних із низьким рівнем дієздатності муніципалітетів, постійно розширюється. Причиною цього є не тільки і не стільки економічна криза, що охопила нашу державу, скільки проблеми низької самодостатності місцевих бюджетів, що своїм корінням сягають ще в часи становлення незалежності нашої держави та навіть у період, коли Україна була республікою колишнього Радянського Союзу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З цієї причини питанням виконання місцевих бюджетів присвятили свої праці С. А. Буковинський [1], О. Д. Василик та К. В. Павлюк [2, 7], Л. Джошуа та Ю. Джигир [3], В. І. Кравченко [4], П. В. Мельник [5], Н. В. Осадчук [6], С. І. Юрій [8] та багато інших вчених. Проте, враховуючи що проблеми виконання місцевих бюджетів до цього часу не вирішені, беручи до уваги неоднозначність поглядів вчених стосовно врегулювання цієї сфери фінансових відносин, зазначені питання потребують подальших наукових пошуків, що й зумовило необхідність проведення цього дослідження.

Мета і завдання дослідження. Ключовим питанням виконання місцевих бюджетів є проблема формування їх доходів, адже за рахунок фінансових ресурсів, зібраних під час виконання їх бюджетів фінансуються основні потреби місцевих громад. Метою дослідження є вивчення проблем формування доходів місцевих бюджетів та їх виконання задля ефективного розподілу фінансових коштів.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать результати дослідження, місцеві бюджети в Україні нині формуються переважно не за рахунок власних та закріплених джерел надходжень, а за рахунок міжбюджетних трансфертів з вищих бюджетів. Зокрема, бюджет Маньківського району Черкаської області впродовж останніх чотирьох років виконується більш ніж на 2/3 за рахунок міжбюджетних трансфертів з державного бюджету та бюджету Черкаської області (табл. 1).

Таблиця 1.
*Доходи бюджету Маньківського району Черкаської області за 2005-2008 рр.**

Показники	2005	2006	2007	2008
Загальна сума доходів бюджету, тис. грн.	31381,6	46856,1	56343,0	73844,7
в. т. ч. власні та закріплені доходи бюджету, тис. грн.	8505,4	15883,2	15862,7	19977,6
міжбюджетні трансферти, тис. грн.	22876,2	30972,9	40480,4	53907,1
з них субвенції	13235,3	21116	36112	48146,7
Частка міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету району, %	72,9	66,1	71,8	73

Частка субвенцій в доходах бюджету району, %	42,2	45,1	64,1	65,2
--	------	------	------	------

**Складено за даними Управління державного казначейства в Маньківському районі Черкаської області.*

Як свідчать дані таблиці, доходи бюджету району протягом останніх трьох років постійно збільшувалися, що давало змогу більшою мірою фінансувати видатки району. Зокрема доходи бюджету району за 2005-2008 роки зросли майже в два з половиною рази (з 31,4 млн. грн. в 2005 р., до 73,8 млн. грн. в 2008 р.). Проте збільшення доходів бюджету відбувалося переважно за рахунок трансфертів, частка яких у доходах бюджету майже не змінювалась. Крім того, значну частину трансфертних надходжень до бюджету Маньківського району, як свідчать дані таблиці, становлять субвенції, питома вага яких з року в рік зростає. Це свідчить про зниження рівня самодостатності бюджету району, зростання його фінансової залежності від державного та обласного бюджетів.

Варто зазначити, що аналогічна тенденція спостерігається також під час формування доходів бюджетів місцевого самоврядування, в тому числі і бюджету с. Чорна Кам'янка Маньківського району, значну частину доходів якого також займають субвенції з вищих бюджетів (рис.1).

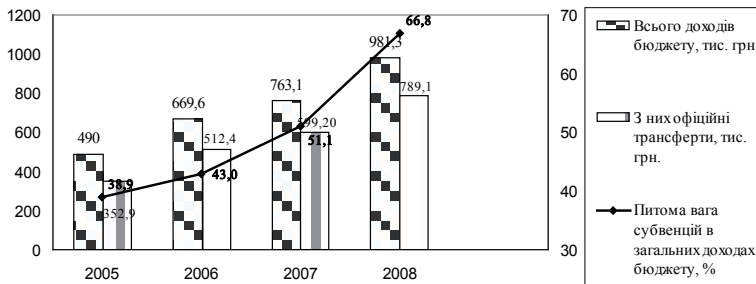

Рис. 1. Частка міжбюджетних трансфертів у загальній сумі доходів бюджету с. Чорна Кам'янка Маньківського району*

** Складено за даними звітів про виконання бюджетів с. Чорна Кам'янка Маньківського району Черкаської області.*

Як відомо, субвенції використовуються бюджетами, що їх отримують у порядку, визначеному тими бюджетами, що їх надають. Тобто результати дослідження засвідчують, що управ-

ління використанням бюджетних ресурсів та розвитком території Маньківського району фактично здійснюється з Києва та Черкас, що суперечить положенням Європейської хартії місцевого самоврядування [9].

Враховуючи викладене, на наше переконання, доцільно стверджувати, що виникла нагальна потреба в реформуванні системи доходів місцевих бюджетів з метою забезпечення їх фінансової автономії. На нашу думку, єдиним шляхом вирішення цієї проблеми є підвищення частки власних надходжень місцевих бюджетів, що можливе за рахунок збільшення розміру їх податкових надходжень. Це вимагає реформування системи місцевих податків, зокрема запровадження нових податків (податку на нерухомість, та ін.) а також вдосконалення чинних податків і зборів, що є джерелом доходів місцевих бюджетів (підвищення ставок, розширення бази оподаткування, збільшення кола платників). Крім того, зусилля місцевої влади варто спрямувати на розвиток малого підприємництва в регіонах, зростання обсягів виробництва та підвищення рівня зайнятості населення а також посилення контролю за цільовим використанням бюджетних ресурсів.

Іншою основною проблемою, що заважає ефективній діяльності місцевих бюджетів в Україні, є проблема фінансування їх видатків. Зокрема, результати дослідження показали, що, незважаючи на суттєве збільшення розмірів видатків бюджету Маньківського району Черкаської області (за останні чотири роки – більше ніж вдвічі), протягом всього досліджуваного періоду недостатньо фінансуються витрати більшості галузей муніципального господарства. До того ж суттєві зрушення щодо збільшення витрат, в тому числі і видатків розвитку (на будівництво, транспорт, дорожнє господарство) бачимо лише в 2008 році (табл. 2).

Тому, зважаючи на фінансову кризу, виникає питання, чи спроможний буде бюджет району в 2009 році забезпечити фінансування навіть найнеобхідніших поточних видатків.

Зокрема, як свідчать дані таблиці 2, загальна сума видатків бюджету як загалом, так і за їх видами постійно збільшувалася. Переважна частина видатків – на освіту, що дозволяє хоч якось фінансувати школи району. Значна частина витрат бюджету – на виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери. Проте залишаються невирішеними проблеми фінансування витрат дитячих садків (яким бюджетних коштів не вистачає навіть на харчування дітей), охорони здоров'я, культури, видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, ви-

датків та фізичну культуру і спорт, на будівництво житла та до-
ріг на території району.

Таблиця 2.
Видатки бюджету Маньківського району Черкаської області
у 2005-2008 рр.*

Показники	2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Загальна сума видатків бю- джету, млн. грн.	31,7	30,9	46,7	46,1	56,3	56,2	75,4	74,0
Частка видатків на соціаль- ний захист і соціальне забез- печення у фактичних видат- ках бюджету району, %	15,7		13,6		18,9		17,6	
Частка видатків на освіту у фактичних видатках бюдже- ту району, %	40,9		38,4		38,5		41,5	
Частка видатків на охорону здоров'я фактичних видат- ках бюджету району, %	15,4		12,8		14,4		13,6	

*Складено за даними Управління державного казначейства в
Маньківському районі Черкаської області

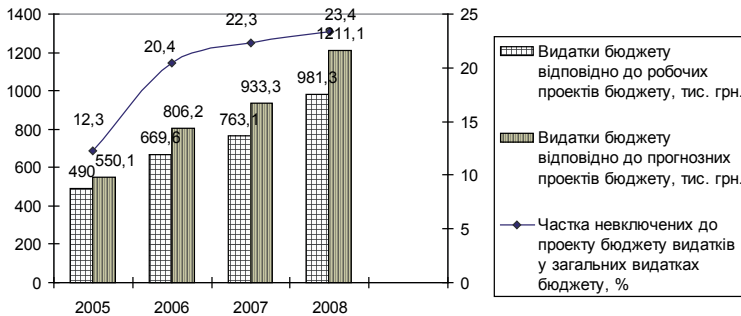

Рис. 2. Динаміка видатків бюджету с. Чорна Кам'янка
Маньківського району Черкаської області*

* Складено за даними проектів бюджетів с. Чорна Кам'янка
Маньківського району Черкаської області.

Крім того, на нашу думку, вкрай негативним у формуванні бюджету району є те, що протягом досліджуваних чотирьох років у бюджеті району не були враховані всі потреби розпорядників бюджетних коштів, внаслідок чого в проекті бюджету, що був затверджений районною радою, загальна сума видатків є дещо меншою від пропонувананих прогнозними проектами бюджету.

При цьому критичним у цьому плані є положення не бюджетів районів чи областей, а бюджетів муніципалітетів (рис. 2).

Зокрема, дані рисунка 2 засвідчують, що протягом останніх чотирьох років суттєва частина видатків бюджету с. Чорна Кам'янка, необхідних для виконання завдань головних розпорядників бюджетних коштів не була включена до проектів бюджетів та не була профінансована. Як свідчать дані бюджетних проектів, це переважно видатки на благоустрій території села та утримання сільських закладів соціальної інфраструктури.

Висновки. Враховуючи викладене, вважаємо, що виникла нагальна потреба перегляду шляхів формування доходів і видатків бюджету Маньківського району, бюджетів муніципалітетів району та інших місцевих бюджетів в Україні. Зокрема, на нашу думку, для вирішення проблем виконання місцевих бюджетів необхідно:

- підвищити частку їх власних доходів, що, можливо, за рахунок реформування системи місцевих податків, зокрема, запровадження нових платежів (податку на нерухомість та ін.), а також вдосконалення механізмів справляння чинних податків і зборів, що є джерелом доходів місцевих бюджетів;

- реформувати систему міжбюджетних трансфертів шляхом ліквідації субвенцій та повсюдного запровадження дотацій;

- спрямувати зусилля місцевої влади на розвиток малого підприємництва в регіонах, зростання обсягів виробництва та підвищення рівня зайнятості;

- посилити контроль за цільовим використанням бюджетних коштів;

- забезпечити більш чітке розмежування повноважень щодо фінансування витрат з місцевих бюджетів різних рівнів;

- розширити права місцевих бюджетів стосовно проведення бюджетних запозичень;

Зазначені напрями реформування доходів і видатків місцевих бюджетів сприятимуть забезпеченню потреб мешканців місцевих територій, вирішенню проблем як муніципалітетів, так і населення. Крім того, варто зазначити, що збільшення фінансової самостійності й самодостатності місцевих бюджетів повністю відповідатиме вимогам Європейської хартії місце-

вого самоврядування [9], що в контексті невідворотності європейської інтеграції нашої країни є суттєвим завданням для бюджетної системи України.

Література

1. Буковинський С. А. До питання про Бюджетний кодекс України / С. А. Буковинський // *Фінанси України*. – 2004. – № 4. – С. 4.

2. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 606 с.

3. Джошуа Лорі, Джигир Юрій Трансферти вирівнювання та надання соціальних послуг: програма змін / Л. Джошуа, Ю. Джигир // *Парламент*. – 2006. – № 2. – С. 19-24.

4. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України / В. І. Кравченко. – К.: Знання КОО, 2000. – 487 с.

5. Мельник П. В. Міжбюджетні трансферти та сприяння розвитку регіонів / П. В. Мельник // *Актуальні проблеми економіки*. – 2004. – № 10. – С. 43-49.

6. Осадчук Н. В. Місцеві бюджети і їх роль у регіональному розвитку // Н. В. Осадчук / *Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць НДЕУ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України*. – 2004. – № 9. – С. 219-223.

7. Павлюк К. В. Концептуальні основи фінансової незалежності місцевого самоврядування / К. В. Павлюк // *Фінанси України*. – 1997. – № 7. – С. 36-44.

8. Юрій С. І. Концептуальні засади сутності бюджету / С. І. Юрій // *Фінанси України*. – 2001. – № 10. – С. 3-10.

9. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97 – ВР від 15.07.97 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: // Ліга: еліт Закон Copyright: ІАЦ “Ліга”. – 2009.